Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (åttonde avdelningen)

den 20 september 2018*

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentavtal – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga avtalsvillkor – Artiklarna 4.2 och 5 – Krav på att avtalsvillkor ska vara klart och begripligt formulerade – Artikel 7 – Talan som väcks av personer eller organisationer med ett berättigat intresse av att skydda konsumenter mot oskäliga avtalsvillkor – Nationell lagstiftning enligt vilken en konsumentskyddsförening endast får intervenera i processen med konsumentens samtycke – Konsumentkredit – Direktiv 87/102/EEG – Artikel 4.2 – Skyldighet att ange den effektiva räntan i det skriftliga avtalet – Avtal som endast innehåller en matematisk formel för att beräkna den effektiva räntan utan att alla de uppgifter som krävs för beräkningen är angivna”

I mål C-448/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Krajský súd v Prešove (Regionaldomstolen i Prešov, Slovakien) genom beslut av den 16 maj 2017, som inkom till domstolen den 25 juli 2017, i målet

EOS KSI Slovensko s. r. o.

mot

Ján Danko

Margita Danková,

ytterligare deltagare i rättegången:

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS,

meddelar

DOMSTOLEN (åttonde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J. Malenovský samt domarna M. Safjan (referent) och M. Vilaras,

generaladvokat: E. Tanchev,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

* Rättegångsspråk: slovakiska.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Slovakiens regering, genom B. Ricziová, i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom A. Tokár och N. Ruiz García, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 4.2 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan EOS KSI Slovensko s. r. o. (nedan kallat EOS) och å andra sidan Ján Danko och Margita Danková, angående ett krav på betalning av resterande belopp avseende en konsumentkredit.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 87/102

3 Artikel 1 i rådets direktiv 87/102/EEG av den 22 december 1986 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (EGT L 42, 1987, s. 48; svensk specialutgåva, område 15, volym 7, s. 202), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 98/7/EG av den 16 februari 1998 (EGT L 101, 1998, s. 17) (nedan kallat direktiv 87/102), stadgar följande:

”1. Detta direktiv gäller kreditavtal.

2. I detta direktiv avses med:

…

d) *Konsumentens sammanlagda kreditkostnad*: samtliga kostnader, inklusive ränta och avgifter, som konsumenten måste betala för krediten.

e) *Effektiv ränta*: konsumentens sammanlagda kreditkostnad uttryckt i procent per år av den beviljade krediten och beräknad enligt artikel 1 a.”

4 I artikel 1 a i direktiv 87/102 föreskrivs följande:

”1 a) Den effektiva räntan skall vara lika med den årsränta uttryckt i procent som motsvarar det samlade nuvärdet av alla nuvarande och framtida åtaganden (kreditbelopp, avbetalningar, avgifter) som överenskommits mellan kreditgivare och kredittagare. Den skall beräknas i enlighet med den matematiska formel som finns angiven i bilaga 2.;

b) Som illustration finns fyra exempel på beräkningsmetoden i bilaga 3.

2. För beräkning av den effektiva räntan, skall *konsumentens sammanlagda kreditkostnad* enligt definitionen i artikel 1.2 d bestämmas med undantag för följande avgifter:

…

4 a) Den effektiva räntan skall beräknas vid tidpunkten när kreditavtalet ingås; detta påverkar dock inte bestämmelserna i artikel 3 rörande annonser och specialerbjudanden.;

b) Vid beräkningen skall man förutsätta att kreditavtalet gäller för den överenskomna perioden och att kreditgivaren och konsumenten fullgör sina skyldigheter på överenskomna villkor och datum.

…

6. Om kreditavtal innehåller klausuler som tillåter ändringar av räntan och av storleken eller nivån på andra avgifter som ingår i den effektiva räntan men som är omöjliga att uppskatta till belopp, skall den effektiva räntan beräknas utgående från att räntan och andra avgifter är fasta och kommer att gälla under kreditavtalets löptid.

…”

5 I artikel 4.2 i detta direktiv föreskriver följande:

”Det skriftliga avtalet skall innehålla:

a) uppgift om den effektiva räntan.

b) uppgift om de villkor enligt vilka den effektiva räntan får ändras.

…”

6 Direktiv 87/102 har upphävts, med verkan från den 11 juni 2010, genom artikel 29 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 2008, s. 66, och rättelse i EUT L 207, 2009, s. 14). Sett till tidpunkten för de faktiska omständigheterna i målet, är direktiv 87/102 fortfarande tillämpligt i förevarande fall.

Direktiv 93/13

7 I artikel 1.2 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser eller principer i internationella konventioner som medlemsstaterna eller [Europeiska unionen] har tillträtt, särskilt inom transportområdet, är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.”

8 I artikel 3.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

9 I artikel 4 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvillkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

10 Artikel 5 i samma direktiv har följande lydelse:

”I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. Vid tveksamhet om ett avtalsvillkors innebörd skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla. Denna tolkningsregel gäller inte vid de förfaranden som föreskrivs i artikel 7.2.”

11 I artikel 6.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.”

12 I artikel 7 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

2. De medel som avses i punkt 1 skall omfatta bestämmelser om att personer eller organisationer, som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse att skydda konsumenter, får inleda ett ärende enligt nationell lagstiftning vid domstolar eller behöriga administrativa myndigheter, för att dessa skall avgöra om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och använda lämpliga och effektiva medel för att förhindra framtida bruk av sådana villkor.

3. De rättsliga åtgärder som avses i punkt 2 får, med beaktande av nationella rättsregler, åtskilt eller gemensamt riktas mot flera sådana näringsidkare inom samma näringsområde eller dessas sammanslutningar som använder eller rekommenderar användandet av samma allmänna avtalsvillkor eller liknande villkor.”

13 I artikel 8 i samma direktiv föreskrivs följande:

”För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget.”

Slovakisk rätt

14 I 53a § Občiansky zákonník (civillagen), som införlivar artikel 7.1 i direktiv 93/13 med nationell rätt, förbjuds näringsidkare att fortsätta använda ett avtalsvillkor som förklarats oskäligt av domstol genom avgörande som meddelats i en tvist på det konsumenträttsliga området. Denna bestämmelse förutsätter emellertid att det är konsumenten som väckt talan i målet eller, om denne är svarande, att han eller hon går i svaromål.

15 I 93 § zákon č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok (lag nr 99/1963 om civilprocesslagen, nedan kallad civilprocesslagen), i den lydelse som är tillämplig på omständigheterna i det nationella målet, föreskrivs följande:

”1) Den som har ett rättsligt intresse av utgången i processen får intervenera till stöd för kärandens eller svarandens yrkanden …

2) En juridisk person, vars verksamhet syftar till att skydda rättigheter enligt en särskild bestämmelse, får också intervenera till stöd för kärandens eller svarandens yrkanden.

3) Denna person intervenerar i målet på eget initiativ eller på en parts begäran som vidarebefordrats av domstolen. Domstolen får avgöra huruvida interventionen kan tillåtas först sedan en ansökan i detta avseende har inkommit.

4) I förfarandet har intervenienten samma rättigheter och skyldigheter som parterna. Intervenienten får emellertid endast föra talan i egen sak. Om denna talan strider mot den talan som förs av den part till stöd för vilken intervenienten har intervenerat, ska domstolen bedöma talan med hänsyn till samtliga omständigheter.”

16 Följande anges i 172 § civilprocesslagen:

”1) Rätten får utfärda ett betalningsföreläggande även utan en uttrycklig begäran från käranden och utan att höra svaranden, om ansökan åberopar en rätt till betalning av ett penningbelopp som en följd av omständigheter som åberopats av käranden. I betalningsföreläggandet ska svaranden åläggas att inom 15 dagar efter delgivningen betala käranden det utestående beloppet samt juridiska kostnader, eller att inom samma frist lämna in ett bestridande till den domstol som utfärdade föreläggandet. Ett bestridande av ett betalningsföreläggande ska vara motiverat i sak. …

…

3) Om rätten inte utfärdar ett betalningsföreläggande ska den besluta att hålla förhandling i målet.

…

7) Om ansökan åberopar en rätt som delvis uppenbart strider mot lag, ska rätten utfärda ett betalningsföreläggande enbart, med kärandens samtycke, för den del som inte på detta sätt är lagstridig. När detta samtycke har lämnats är saken i målet endast den delen av ansökan, och rätten ska inte pröva övriga delar. Saken i målet är fortsatt, även efter det att betalningsföreläggandet har utfärdats, den del av ansökan som rätten har prövat genom att utfärda föreläggandet. Detta ska även gälla om förläggandet bestrids.

…

9) Vid krav på betalning av ett belopp i samband med ett konsumentavtal ska, om svaranden är konsument, rätten inte meddela ett betalningsföreläggande om avtalet innehåller oskäliga villkor.”

17 Enligt artikel 4 § punkt 2 g i lag nr 258/2001 om konsumentkrediter, som är tillämplig på omständigheterna i det nationella målet, ska ett konsumentkreditavtal som inte anger den effektiva räntan inte medföra ränta eller avgifter.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

18 Den 24 oktober 2005 ingick Ján Danko ett förnybart konsumentkreditavtal med Všeobecná úverová banka a.s. avseende ett belopp på 30 000 slovakiska kronor (SKK) (ungefär 995 euro). Banken överlät senare sin fordran enligt avtalet till EOS, ett inkassoföretag.

19 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att avtalet inte angav den effektiva räntan utan endast en matematisk formel för att beräkna den effektiva räntan, dock utan att alla de uppgifter som krävdes för beräkningen fanns angivna.

20 EOS hävdade att låntagaren hade brutit avtalet och väckte talan vid Okresný súd Humenné (Distriktsdomstolen i Humenné, Slovakien) och yrkade betalning med 1 123,12 euro jämte dröjsmålsränta med en räntesats på 9,5 procent. EOS yrkade att ett betalningsföreläggande skulle utfärdas med stöd av 172 § punkt 1 civilprocesslagen, ett förfarande för skyndsam handläggning som kännetecknas av att materiella beslut fattas utan muntlig förhandling och bevisföring, enbart på grundval av kärandens påståenden.

21 Den 24 augusti 2012 utfärdade Okresný súd Humenné (Distriktsdomstolen i Humenné) det begärda betalningsföreläggandet. Föreläggandet utfärdades inte av en domare, utan av en domstolstjänsteman. Domstolen i fråga tog inte hänsyn till att konsumentkreditavtalet inte angav den effektiva räntan och prövade inte heller huruvida avtalet innehöll oskäliga villkor.

22 Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS, en slovakisk konsumentskyddsorganisation (nedan kallad HOOS), intervenerade till stöd för Ján Dankos och Margita Dankovas rättigheter och bestred betalningsföreläggandet.

23 Genom beslut av den 17 januari 2013 avslog Okresný súd Humenné (Distriktsdomstolen i Humenné) interventionsansökan med motiveringen att villkoren för att HOOS skulle kunna intervenera inte var uppfyllda i detta fall.

24 HOOS överklagade till Krajský súd v Prešove (Regiondomstolen i Prešov, Slovakien), som genom beslut av den 30 september 2013 upphävde det beslut som avses i punkten ovan och förelade Okresný súd Humenné (Distriktsdomstolen i Humenné) att hålla förhandling, ta upp bevis och fatta ett nytt beslut i sak efter en domstolsprövning av villkoren i konsumentkreditavtalet. Krajský súd v Prešove (Regiondomstolen i Prešov) godtog HOOS invändning, med motiveringen att denna förening hade samma rättigheter som en konsument/låntagare, och fann att målet inte kunde handläggas enligt det skyndsamma förfarandet, eftersom det uteslöt förhandling och bevisupptagning.

25 Allmänna åklagaren gav in ett extraordinärt överklagande mot beslutet från Krajský súd v Prešove (Regiondomstolen i Prešov) till Najvyšší súd (Högsta domstolen, Slovakien).

26 Genom beslut av den 10 mars 2015 upphävde Najvyšší súd (Högsta domstolen) beslutet av Krajský súd v Prešove (Regiondomstolen i Prešov) och återförvisade målet till den domstolen. Najvyšší súd (Högsta domstolen) konstaterade att syftet med att en konsumentskyddsförening intervenerar kan uppnås först efter det att en tvist har uppstått, det vill säga först från den tidpunkt då konsumenten bestrider ett betalningsföreläggande.

27 Krajský súd v Prešov (Regiondomstolen i Prešov) söker klarhet i huruvida den nationella lagstiftningen överensstämmer med den unionsrättsliga likvärdighetsprincipen när det gäller konsumentskyddsföreningars möjligheter att intervenera i konsumentens intresse jämfört med de allmänna bestämmelserna i slovakisk rätt om intervention i svarandens intresse.

28 I detta avseende har den hänskjutande domstolen påpekat att om en konsument som är svarande i en tvist förhåller sig okunnig och passiv, eller inte kan kontaktas, i ett förfarande som syftar till att stoppa användningen av oskäliga avtalsvillkor i konsumentavtal, enligt 53a § civillagen, tillvaratas dennes rättigheter inte tillräckligt om den domstol som ska pröva en ansökan om betalningsföreläggande inte kan pröva om avtalsvillkoren är oskäliga.

29 Enligt slovakisk rätt får en konsumentskyddsförening intervenera i en process i konsumentens intresse endast på vissa villkor:

– Konsumenten måste ge skriftligt samtycke till interventionen.

– De grunder för svaromålet som föreningen anför måste även godkännas av konsumenten i egenskap av svarande.

– Konsumenten måste i egenskap av svarande samtycka till att föreningen överklagar ett domstolsavgörande rörande konsumenten.

30 Enligt den hänskjutande domstolen har slovakisk rätt i det nationella målet tillämpats på ett sätt som är mindre förmånligt jämfört med en situation utan unionsrättsliga inslag, i strid med rättspraxis enligt domen av den 27 februari 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, punkt 46). I en situation som inte omfattas av unionsrätten skulle nämligen tvisten uppkomma den dag en stämningsansökan gavs in till en nationell domstol, och intervenienten skulle då ha rätt att intervenera i förfarandet från början.

31 Vad slutligen gäller avtalsvillkoret i fråga rörande den effektiva räntan, anser den hänskjutande domstolen att detta inte är transparent och strider mot god sed, och att krediten i fråga därför enligt slovakisk rätt inte ska medföra ränta eller avgifter. Den domstolen anser att denna påföljd kan anses proportionerlig och avskräckande mot bakgrund av de krav som formuleras i domen av den 9 november 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, punkterna 65 och 69).

32 Mot denna bakgrund beslutade Krajský súd v Prešove (Regiondomstolen i Prešov) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1) Är, med hänvisning till domen [av den 27 februari 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101)] och till EU-domstolens uttryckliga överväganden i punkt 46 i [den domen], en lagstiftning oförenlig med likvärdighetsprincipen i unionsrätten om den, vad gäller likvärdighet mellan de intressen som skyddas av lagen och skydd för konsumenters rättigheter mot oskäliga avtalsvillkor, inte medger att en juridisk person, vars verksamhet syftar till att kollektivt skydda konsumenterna mot oskäliga avtalsvillkor och eftersträvar målet med artikel 7.1 i direktiv 93/13, såsom denna införlivats genom 53a § punkterna 1 och 3 civillagen, utan konsumentens/svarandens samtycke deltar som intervenient i en domstolsprocess redan från början och till fördel för konsumenten verksamt använder sig av tillgängliga talemöjligheter för att inom ramen för processen skydda konsumenten mot systematisk användning av oskäliga avtalsvillkor, medan i ett annat fall en intervenient som inträder i en process till stöd för svaranden och som har ett intresse av hur den materiella (egendoms)rätt som målet rör bestäms till skillnad från konsumentskyddsföreningen inte alls behöver samtycke från den konsument till stöd för vilken denna intervenerar för att delta i processen från början och till fördel för svaranden effektivt använda sig av tillgängliga talemöjligheter?

2) Ska uttrycket ’klart och begripligt formulerade’ i artikel 4.2 i direktiv 93/13 tolkas så – sett även till EU-domstolens slutsatser i [dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), och dom av den 23 april 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262)] – att ett avtalsvillkor inte kan anses vara klart och begripligt formulerat, med den rättsliga följden att det underkastas rättens prövning ex officio av huruvida det är oskäligt, även i det fallet att det rättsinstitut (instrument) som det reglerar i sig är komplext, har rättsliga följder som är svåra att förutse för genomsnittskonsumenten och enligt rättens bedömning generellt kräver professionell juridisk rådgivning vars kostnader inte är proportionella mot värdet på den tjänst som konsumenten erhåller enligt avtalet?

3) Om en domstol prövar de rättigheter som följer av ett avtal som ingåtts med en konsument och som görs gällande mot en konsument som svarande, enbart på grundval av påståenden från käranden, och utfärdar ett betalningsföreläggande inom ramen för en summarisk process, och inte alls tillämpar 172 § punkt 9 civilprocesslagen, som utesluter att ett betalningsföreläggande utfärdas om det föreligger oskäliga avtalsvillkor i ett avtal som ingåtts med en konsument, är det då oförenligt med unionsrätten med lagstiftning i en medlemsstat som, med tanke på den korta tidsfristen för bestridande och att konsumenten kanske inte kan nås eller inte agerar, gör det omöjligt för en konsumentskyddsförening, vilken är kvalificerad och godkänd att arbeta för målsättningen i artikel 7.1 i direktiv 93/13, såsom denna bestämmelse införlivats genom 53a § punkterna 1 och 2 civillagen, att på ett effektivt sätt vidta den enda möjliga åtgärden för att skydda konsumentens rättigheter när rätten inte har uppfyllt sin skyldighet enligt 172 § punkt 9 civilprocesslagen, nämligen att bestrida betalningsföreläggandet, när konsumenten inte har lämnat samtycke (men inte heller uttryckligen motsatt sig denna åtgärd)?

4) Kan det anses relevant för svaret på den andra och den tredje frågan att konsumenten inte i lagstiftningen tillerkänns en obligatorisk rätt till juridiskt bistånd och att dennes okunskap på området, i avsaknad av juridiskt ombud, medför en icke försumbar risk för att denne inte inser att vissa avtalsvillkor är oskäliga och inte heller agerar i domstolsprocessen för att möjliggöra en intervention till stöd för denne från en konsumentskyddsförening, vilken är kvalificerad och godkänd att arbeta för målsättningen i artikel 7.1 i direktiv 93/13, såsom denna bestämmelse införlivats genom 53a § punkterna 1 och 2 civillagen?

5) Är en lagstiftning som den som är i fråga i den summariska processen för utfärdande av ett betalningsföreläggande (172 § punkt 1 och följande bestämmelser i civilprocesslagen) oförenlig med unionsrätten och med kravet i artikel 4.1 i direktiv 93/13 på att ta hänsyn till alla omständigheter om den 1) tillerkänner näringsidkaren rätt till en ekonomisk prestation, med samma verkan som en dom, 2) inom ramen för en summarisk process, 3) inför ett förvaltningsorgan knutet till en domstol, 4) på grundval enbart av näringsidkarens påståenden, således 5) utan framläggande av bevisning, och i en situation där 6) konsumenten inte är företrädd av ett kvalificerat juridiskt ombud, och 7) konsumentens intressen inte utan dennes samtycke får företrädas av en konsumentskyddsförening, vilken är kvalificerad och godkänd att arbeta för målsättningen i artikel 7.1 i direktiv 93/13, såsom denna införlivats genom 53a § punkterna 1 och 2 civillagen?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

33 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida direktiv 93/13 ska tolkas så, att den utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, som inte låter en konsumentskyddsförening intervenera, i konsumentens intresse, i ett förfarande om betalningsföreläggande avseende en individuell konsument och bestrida ett sådant föreläggande trots att konsumenten själv inte bestritt det.

34 Medlemsstaterna är enligt artikel 7.1 i direktiv 93/13 skyldiga att se till att det finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i konsumentavtal. Det framgår av artikel 7.2 i samma direktiv att dessa medel ska göra det möjligt för personer eller organisationer som har ett berättigat intresse av att skydda konsumenter att väcka talan vid domstol för att få fastställt om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och, i förekommande fall, utverka ett förbud mot användning av dessa villkor (dom av den 27 februari 2014, Pohotovost', C-470/12, EU:C:2014:101, punkt 43 och där angiven rättspraxis).

35 Varken direktiv 93/13 eller de direktiv som ersatt detta och som kompletterar konsumentskyddslagstiftningen innehåller någon bestämmelse som reglerar den funktion som konsumentskyddsföreningar kan eller ska fylla i enskilda mål som avser en konsument. I direktiv 93/13 regleras därför inte frågan huruvida sådana föreningar ska ha rätt att intervenera till stöd för konsumenter i enskilda mål (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 februari 2014, Pohotovost', C-470/12, EU:C:2014:101, punkterna 44 och 45).

36 Eftersom unionslagstiftningen inte innehåller några bestämmelser om konsumentskyddsföreningars möjligheter att intervenera i enskilda mål som omfattar konsumenter, ska – enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi – sådana bestämmelser föreskrivas i den inhemska rättsordningen i varje medlemsstat. Dessa bestämmelser får emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som reglerar liknande nationella situationer (likvärdighetsprincipen) eller medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten (effektivitetsprincipen) (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 februari 2014, Pohotovost', C-470/12, EU:C:2014:101, punkt 46).

37 Vad för det första beträffar likvärdighetsprincipen har den hänskjutande domstolen påpekat att den nationella lagstiftning som är aktuell i målet ställer upp villkor för att en konsumentskyddsförening ska få intervenera som är mer fördelaktiga när talan väcks enbart på grundval av nationell rätt än på grundval av unionsrätten. I ett mål utan unionsrättsliga inslag uppkommer tvisten, enligt den nationella lagstiftningen, den dag då en stämningsansökan ges in till domstolen, och intervenienten har därmed rätt att intervenera i förfarandet redan från början. I förevarande nationella mål, som omfattas av unionsrätten, tycks tvisten i stället uppkomma först när konsumenten bestrider betalningsföreläggandet, vilket innebär att den berörda konsumentskyddsföreningen kan intervenera först efter ett sådant bestridande.

38 Vad gäller likvärdighetsprincipen ska det erinras om att iakttagandet av denna princip kräver att en nationell regel tillämpas utan åtskillnad på förfaranden som grundar sig på unionsrätten och på förfaranden som grundar sig på nationell rätt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 oktober 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punkt 30).

39 Följaktligen ska den principen tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning som ställer upp mindre förmånliga villkor för intervention av konsumentskyddsföreningar i tvister som rör unionsrätten än de som tillämpas på tvister som endast omfattas av nationell rätt.

40 Den slovakiska regeringen har i sitt skriftliga yttrande påpekat att den skillnad i tillämpningen av de nationella bestämmelserna som den hänskjutande domstolen konstaterat inte grundar sig på huruvida tvisten har en unionsrättslig koppling, utan på att förfarandena i fråga är av olika art. Det ankommer på den hänskjutande domstolen, som har direkt kunskap om de processuella talereglerna i sitt inhemska rättssystem, att kontrollera att likvärdighetsprincipen efterlevs i det nationella målet genom att pröva talan utifrån saken i målet, bakgrunden och de väsentliga omständigheterna.

41 Vad gäller effektivitetsprincipen, har domstolen slagit fast att ett beslut att inte tillåta en konsumentskyddsförening att intervenera i ett mål som rör en konsument inte påverkar föreningens rätt till ett effektivt rättsmedel för att tillvarata dess rättigheter i egenskap av en förening av detta slag, i synnerhet rätten att väcka grupptalan i enlighet med artikel 7.2 i direktiv 93/13. Enligt den nationella lagstiftning som är i fråga i målet vid den nationella domstolen kan för övrigt en förening, med stöd av en fullmakt från en konsument, direkt företräda denne i alla slags förfaranden, även verkställighetsförfaranden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 februari 2014, Pohotovost', C-470/12, EU:C:2014:101, punkterna 54 och 55).

42 Under dessa omständigheter framgår det inte att den nationella lagstiftning som är tillämplig i förevarande fall strider mot effektivitetsprincipen när det gäller rätten för konsumentskyddsföreningar att intervenera i tvister som rör konsumenter i en sådan situation som i det nationella målet.

43 Mot bakgrund av samtliga ovanstående överväganden ska den första frågan besvaras enligt följande. Direktiv 93/13, jämförd med likvärdighetsprincipen, ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, som inte låter en konsumentskyddsförening intervenera, i konsumentens intresse, i ett förfarande om betalningsföreläggande avseende en individuell konsument och att bestrida ett sådant föreläggande trots att konsumenten själv inte bestritt det, förutsatt att denna lagstiftning verkligen ger en intervention av konsumentskyddsföreningar i tvister som omfattas av unionsrätten mindre förmånliga villkor än de som är tillämpliga på tvister som endast omfattas av nationell rätt, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

Den tredje till den femte frågan

44 Den hänskjutande domstolen har ställt sin tredje, sin fjärde och sin femte fråga, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida direktiv 93/13 ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet som föreskriver att det vid utfärdandet av ett betalningsföreläggande mot en konsument ska prövas om konsumentavtalet innehåller oskäliga villkor, samtidigt som den dels anförtror åt en administrativ domstolstjänsteman utan ställning som domare att utfärda föreläggandet, dels föreskriver en frist på 15 dagar för att bestrida föreläggandet och kräver att bestridandet ska vara motiverat i sak.

45 Domstolen erinrar om att, såsom den tidigare konstaterat, ett effektivt skydd av de rättigheter som följer av direktiv 93/13 endast kan säkerställas om det nationella processrättsliga systemet tillåter en domstolsprövning ex officio av huruvida villkoren i det berörda avtalet eventuellt är oskäliga, antingen i samband med förfarandet för betalningsföreläggande eller i samband med förfarandet för verkställighet av betalningsföreläggandet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 februari 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punkterna 45 och 46).

46 Om det inte föreskrivs någon domstolsprövning ex officio av om villkoren i det berörda avtalet är oskäliga i samband med verkställigheten av betalningsföreläggandet, ska den nationella lagstiftningen anses undergräva det effektiva skydd som är syftet med direktiv 93/13, om den inte föreskriver att en sådan prövning ska ske i samband med utfärdandet av föreläggandet eller – när en sådan prövning föreskrivs enbart i samband med bestridande av en utfärdat föreläggande – om det föreligger en icke försumbar risk för att den berörda konsumenten inte inkommer med det nödvändiga bestridandet,

antingen för att den frist som gäller för detta är mycket kort, för att konsumenten avskräcks från att försvara sig med tanke på de kostnader som en talan vid domstol innebär i förhållande till beloppet av den bestridda skulden eller för att den nationella lagstiftningen inte föreskriver att konsumenten måste ges all nödvändig information för att denne ska förstå omfattningen av sina rättigheter (se, analogt, dom av den 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 54, och dom av den 18 februari 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punkt 52).

47 I det nationella målet föreskriver 172 § punkt 9 civilprocesslagen att vid ett betalningskrav grundat på ett konsumentavtal och i det fall svaranden är konsument, ska rätten inte utfärda ett betalningsföreläggande om avtalet innehåller oskäliga villkor.

48 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att den nationella lagstiftningen ger administrativa domstolstjänstemän utan ställning som domare behörighet att utfärda betalningsförelägganden.

49 För att den ändamålsenliga verkan av direktiv 93/13 ska upprätthållas får en nationell lagstiftning inte medge att ett betalningsföreläggande utfärdas utan att konsumenten någon gång under förfarandet garanteras en domstolsprövning av om avtalet innehåller oskäliga villkor (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 februari 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punkt 45).

50 Att den nationella lagstiftningen ger administrativa tjänstemän utan ställning som domare behörighet att utfärda betalningsförelägganden är följaktligen inte ägnat att påverka den praktiska effekten av direktiv 93/13, förutsatt att det föreskrivs att en domstolsprövning av om avtalet innehåller oskäliga villkor ska ske antingen i samband med verkställigheten av betalningsföreläggandet eller vid bestridande av föreläggandet.

51 Som domstolen har erinrat om i punkt 46 ovan, räcker en sådan prövning i samband med ett bestridande för att bevara den ändamålsenliga verkan av direktiv 93/13 endast om konsumenten inte avskräcks från ett sådant bestridande.

52 I den nationella lagstiftningen i fråga stadgas en frist på endast 15 dagar för konsumenten att bestrida ett betalningsföreläggande, samtidigt som det krävs att bestridandet är motiverat i sak.

53 Det föreligger därför en icke försumbar risk att konsumenten inte kommer att ge in ett bestridande, vilket krävs för att en domstolsprövning av om avtalet innehåller oskäliga villkor ska kunna komma till stånd.

54 Mot bakgrund av dessa överväganden ska den tredje, den fjärde och den femte frågan besvaras på följande sätt. Direktiv 93/13 ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet som, samtidigt som den föreskriver att det vid utfärdandet av ett betalningsföreläggande mot en konsument ska prövas om konsumentavtalet innehåller oskäliga villkor, dels anförtror åt en administrativ domstolstjänsteman utan ställning som domare att utfärda detta föreläggande, dels föreskriver en frist på 15 dagar för att bestrida föreläggandet och kräver att detta bestridande ska vara motiverat i sak, förutsatt att det inte föreskrivs en sådan prövning ex officio i samband med verkställigheten av föreläggandet, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

Den andra frågan

Upptagande till sakprövning

55 I sitt skriftliga yttrande har den slovakiska regeringen anfört att den andra tolkningsfrågan är hypotetisk, eftersom ett eventuellt erkännande från den hänskjutande domstolens sida av att HOOS har talerätt skulle medföra ogiltigförklaring av beslutet av den 17 januari 2013 av Okresný súd Humenné (Distriktsdomstolen i Humenné) och återförvisning av målet till den domstolen. Den hänskjutande domstolen har således inte att uttala sig om huruvida avtalsvillkoret i fråga är oskäligt.

56 Domstolen erinrar om att enligt dess fasta praxis presumeras nationella domstolars frågor om tolkningen av unionsrätten vara relevanta. Dessa frågor ställs mot bakgrund av den beskrivning av omständigheterna i målet och tillämplig lagstiftning som den nationella domstolen på eget ansvar har lämnat och vars riktighet det inte ankommer på EU-domstolen att pröva. En begäran från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 21 september 2017, Malta Dental Technologists Association och Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, punkt 28 och där angiven rättspraxis).

57 Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra i vilket skede i förfarandet en tolkningsfråga ska hänskjutas (dom av den 21 september 2017, Malta Dental Technologists Association och Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

58 Mot bakgrund av denna rättspraxis och med hänsyn till svaret på den första, den tredje, den fjärde och den femte frågan konstaterar domstolen att den andra frågan kan tas upp till sakprövning.

Prövning i sak

59 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att ett villkor om kreditkostnaden i ett konsumentkreditavtal kan anses klart och begripligt formulerat i den mening som avses i den bestämmelsen i ett fall då avtalet för det första inte anger den effektiva räntan utan bara innehåller en matematisk formel för att beräkna den effektiva räntan och beräkningen kräver uppgifter som inte angetts och som inte kan fastställas utifrån avtalet och då avtalet för det andra inte anger räntesatsen.

60 Det framgår av artikel 4.2 i direktiv 93/13 att bedömningen av avtalsvillkors oskälighet inte ska avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller förhållandet mellan, å ena sidan, pris och ersättning och, å andra sidan, sålda tjänster eller varor, såvida dessa villkor är klart och begripligt formulerade.

61 Domstolen har slagit fast att kravet att avtalsvillkor ska vara tydliga – vilket även upprepas i artikel 5 i direktiv 93/13 – inte kan begränsas till att villkoret i fråga ska kunna förstås i formellt och grammatiskt avseende. Tvärtom vilar det skyddssystem som direktivet genomför på idén att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, framför allt i fråga om tillgång till information, varför det krav på att avtalsvillkor ska vara klart och begripligt formulerade, och följaktligen tydliga, som direktivet föreskriver ska tolkas extensivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2017, Andriciuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 44 och där angiven rättspraxis).

62 Av detta följer att för att avgöra om ett villkor i ett kreditavtal som avser kreditkostnaden – och därmed avtalets huvudföremål – är klart och begripligt formulerat, ska man beakta alla skyldigheter som fastställs i de unionsrättsliga bestämmelserna om krav på information till konsumenterna som kan vara tillämpliga på avtalet i fråga.

63 Domstolen har slagit fast, beträffande direktiv 87/102, att med tanke på att det direktivets syfte är att skydda konsumenten mot oskäliga kreditvillkor och ge denne möjlighet att vid avtalsslutet få full kännedom om villkoren för det framtida fullgörandet av det undertecknade avtalet, krävs det i artikel 4 i direktivet att kredittagaren ska få alla uppgifter som kan vara av betydelse för räckvidden av åtagandet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 juli 2015, Bucara, C-348/14, ej publicerad, EU:C:2015:447, punkt 57 och där angiven rättspraxis).

64 Enligt artikel 4.1 och 4.2 i direktiv 87/102 ska kreditavtal ingås skriftligen och innehålla uppgift om den effektiva räntan och uppgift om de villkor enligt vilka den effektiva räntan får ändras. I artikel 1a i direktivet fastställs beräkningssättet för den effektiva räntan, och i artikel 1a.4 a anges att räntan i fråga ska beräknas ”vid tidpunkten när kreditavtalet ingås”. Denna konsumentinformation om den sammanlagda kreditkostnaden, i form av en räntesats som beräknas enligt en enda matematisk formel, är således väsentlig (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 16 november 2010, Pohotovost’, C-76/10, EU:C:2010:685, punkterna 69 och 70).

65 Att den effektiva räntan inte har angetts i kreditavtalet kan följaktligen vara en avgörande omständighet vid den nationella domstolens prövning av huruvida ett villkor i avtalet rörande kreditkostnaden är klart och begripligt formulerat i den mening som avses i artikel 4 i direktiv 93/13. Om så inte är fallet kan den nationella domstolen pröva huruvida villkoret är oskäligt i den mening som avses i artikel 3 i direktivet (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 16 november 2010, Pohotovost’, C-76/10, EU:C:2010:685, punkterna 71 och 72).

66 Det ska tilläggas att en situation som den i det nationella målet, där avtalet endast innehåller en matematisk formel för att beräkna den effektiva räntan, samtidigt som den beräkningen kräver uppgifter som inte angetts och inte kan fastställas utifrån avtalet, är jämförbar med en underlåtenhet att ange den effektiva räntan.

67 I en sådan situation har konsumenten vid avtalsslutet inte full kännedom om villkoren för det framtida fullgörandet av det undertecknade avtalet, och därmed inte om alla omständigheter som kan påverka omfattningen av dennes åtaganden.

68 Mot denna bakgrund ska den andra frågan besvaras på följande sätt. Artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att när ett konsumentkreditavtal inte anger den effektiva räntan utan bara innehåller en matematisk formel för att beräkna den effektiva räntan och den beräkningen kräver uppgifter som inte angetts och inte kan fastställas utifrån avtalet, och avtalet heller inte anger räntesatsen, är detta en avgörande omständighet vid den nationella domstolens prövning av huruvida ett villkor i avtalet om kreditkostnaden är klart och begripligt formulerat i den mening som avses i den bestämmelsen.

Rättegångskostnader

69 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (åttonde avdelningen) följande:

1) **Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, jämförd med likvärdighetsprincipen, ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, som inte låter en konsumentskyddsförening intervenera, i konsumentens intresse, i ett förfarande om betalningsföreläggande avseende en individuell konsument och att bestrida ett sådant föreläggande trots att konsumenten själv inte bestritt det, förutsatt att denna lagstiftning verkligen ger en intervention av konsumentskyddsföreningar i tvister som omfattas av unionsrätten mindre förmånliga villkor än de som är tillämpliga på tvister som endast omfattas av nationell rätt, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.**

2) **Direktiv 93/13 ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet som, samtidigt som den föreskriver att det vid utfärdandet av ett betalningsföreläggande mot en konsument ska prövas om konsumentavtalet innehåller oskäliga villkor, dels anförtror åt en administrativ domstolstjänsteman utan ställning som domare att utfärda detta föreläggande, dels föreskriver en frist på 15 dagar för att bestrida föreläggandet och kräver att detta bestridande ska vara motiverat i sak, förutsatt att det inte föreskrivs en sådan prövning ex officio i samband med verkställigheten av föreläggandet, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.**

3) **Artikel 4.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att när ett konsumentkreditavtal inte anger den effektiva räntan utan bara innehåller en matematisk formel för att beräkna den effektiva räntan och den beräkningen kräver uppgifter som inte angetts och inte kan fastställas utifrån avtalet, och avtalet heller inte anger räntesatsen, är det en avgörande omständighet vid den nationella domstolens prövning av huruvida ett villkor i avtalet om kreditkostnaden är klart och begripligt formulerat i den mening som avses i den bestämmelsen.**

Underskrifter